

Т. Ә. ТӨЛЕБАЕВ

ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ МЕН
ТАРИХНАМАСЫНЫҢ ӨЗЕКТІ
МӘСЕЛЕЛЕРІ

Алматы 2016

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Т. Ә. Төлебаев

ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ МЕН
ТАРИХНАМАСЫНЫҢ ӨЗЕКТІ
МӘСЕЛЕЛЕРІ

Монография

Алматы
«Қазак университеті»
2016

ӘОЖ 94 (574)
КБЖ 63.3 (5 Каз)
Т 65

*Баспаға әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың Ғылыми кеңесі
(Хаттама №2, 31.10.2016) және Редакциялық-баспа кеңесі ұсынған
(Хаттама №1, 02.11.2016 ж.)*

Пікір жазғандар:

тарих ғылымдарының докторы, профессор **Х.А. Сүтеева**
тарих ғылымдарының докторы, профессор **О.Х. Мұхатова**

Төлебаев Т.Ә.

Т 65 Қазақстан тарихы мен тарихнамасының өзекті мәселелері: монография / Т.Ә. Төлебаев. – Алматы: Қазақ университеті, 2016. – 270 б.

ISBN 978-601-04-2088-5

Кітапта Қазақстан тарихы мен тарихнамасының, тарихи білім жүйесінің бүгінгі жағдайы және өзекті мәселелері жөнінде зерттеу еңбектері топтастырылған. Еңбек тарихшыларға, тарих мамандығында оқитын студенттерге, магистранттар мен докторанттарға және жалпы тарихқа қызығушылық танытатын көпшілікке арналған.

**ӘОЖ 94 (574)
КБЖ 63.3 (5 Каз)**

ISBN 978-601-04-2088-5

© Төлебаев Т.Ә., 2016
© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2016

АЛҒЫ СӨЗ

Тұрғанжан Әбеуұлы Төлебаев 1956 жылы 1 мамырда дүниеге келген. 1962-1972 жылдар арасында Алматы облысының қазіргі Райымбек ауданындағы Күрметі орта мектебінде оқыған. Бала күнінде әкесі Әбеу жинаған әртүрлі ертегі, дастандар мен батырлар жырларын, 4 томдық «Мың бір түнді» оқып өсті. Олардың бала Тұрғанжанның өткен замандарға қызыға қарауына, олардың құпиясына үңілуіне ықпалы үлкен болды. Сондықтан болар ол тарихшы болуды ертерек таңдады. Мектепте барлық сабақтарды жақсы оқыды. Математика, физика пәндері бойынша аудандық, облыстық олимпиадаларға қатысып жүрді. Бірақ тарихшы болуға ұмтылған ол 10-сыныпта республикалық олимпиадаға жіберілгеніне қарамастан бармай қойды. Оған ренжіген мықты математик ағайы Құрманалы Қаңлыбаев болған жайды мектеп директорына баяндайды. Мектеп директоры, соғыс ардагері, ауыл тұрмақ аудан көлемінде өзінің қайсарлығымен, талап қойғыштығымен беделді Әріпбай Өскенбаев бітірушілердің ата-аналары қатысқан мамандық таңдау кешінде ортаға шығарып: «Олимпиададан жүлделі орын алатын едің... Математиканы білмесең тарихшы бола алмайсың», – дейді. Оған 10-сынып оқушысы: «Менің математикадан алған қазіргі білімім, тарихшы болуым үшін жеткілікті», – деп жауап беріп орнына отырады.

Тұрғанжан 1972 жылы мектепті мақтау қағазымен аяқтайды. Сол жылы мектеп бітір-

МАЗМҰНЫ

Алғы сөз	3
ТАРИХТЫҢ МЕТОДОЛОГИЯЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ	7
Ұлттық тарихты зерттеудің методологиясын жанарту жаңашылдық бастауы.....	7
Түркі һәм қазақтардағы рулар мен тайпалар тарихының методологиялық мәселелері	18
Дәстүрлі методологиялық бағыттар және ежелгі түрік тарихы мәселелері.....	25
Феноменология және ғасырлар тоғысындағы дағдарыстық құбылыстар мен бетбұрыстар (XX-XXI ғ. аралығы).....	32
Орталық Азия мен Қазақстандағы ежелгі және ортағасырлық жолдар тарихы туралы жаңа концепциялар мен парадигмалар	37
Этнология және қазіргі методологиялық бағыттар	48
ТАРИХШЫЛАР ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ТАРИХЫ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	55
А.Н. Нүсіпбеков XIX ғ. соңы мен XX ғ. басындағы жаңа әлеуметтік топтар туралы.....	55
С.З. Зиманов – азамат, жауынгер және үлгілі отбасы.....	62
К.М. Байпаков және Ұлы Жібек жолы тарихы мәселелері.....	76
М.Х. Асылбеков теміржолшылар тарихын зерттеуші	83
Кенес Нұрпейіс еңбектеріндегі қазақ халқының бостандық пен еркіндік үшін күресі мәселелері	87
Ц.Л. Фридман және XIX ғ. соңы мен XX ғ. басындағы Қазақстандағы банк пен кредит мәселелері	97
Өр мінезді Өжекең... ..	101
Кенес Нұрпейіс алғашқы болып арнайы зерттеген тарихи тұлғалар.....	104
Ауқымы кең, алар биігі алда тарихшы.....	109
Қазақстанда тарихшы мамандарды даярлау және АҚШ тәжірибесі	120
Қазақстанда мұрағатшылар мен құжаттанушыларды даярлау: қазіргі жағдайы мен мәселелері.....	129
Қазақ хандары туралы жаңа кітап	135
«Қырғын текше» оқиғасы.	136
Қазақстанның тарихи кеңістігінің Қытаймен байланысы	142

БЕЙНЕЛІ БЕЛЕСТЕР	147
ТАРИХИ ЗЕРТТЕУЛЕР	156
Становление и развитие экономических форм промышленности Туркестанского края в конце XIX – начале XX века	156
The Making and Development of Economic Forms of the Industry of Turkestan Krai in the late 19th – Early 20th Centuries 1	169
Formation and Development Features of Factory Industry in Turkestan Region at the End of XIX-Beginning of XX Centuries	170
Кичкоочистительные заведения Дюршмидта в Южном Казахстане и Северной Киргизии в конце XIX – начале XX века	176
Мукомольное дело в Казахстане в конце XIX – начале XX века	179
Промышленные предприятия по обработке животноводческого сырья Южного Казахстана и Северной Киргизии в конце XIX – начале XX в.	183
Тарихнамалық зерттеулердің әдістемелік және деректік мәселелері туралы	193
Писменные источники по истории обрабатывающей промышленности Казахстана конца XX – начала XX вв	201
Ремесленное и мелкотоварное производства в Казахстане (вторая половина XIX – нач. XX века).	204
Some of the issues of modern Russian historiography towards Kazakh-Dzhungarian relations	211
Некоторые вопросы современной российской историографии казахско-джунгарских отношений	224
ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ ТАРИХНАМАСЫ МӘСЕЛЕЛЕРІ	226
XX ғ. басындағы қазақ зерттеушілері Қазақстанға капитализмнің енуі барысындағы қазақтардың жағдайы туралы	226
XIX ғ. соңы мен XX ғ. басындағы Қазақ жеріне шетел капиталының енуі туралы зерттеулер	238
Мұнай тарихының зерттелуі	244
XIX ғ. соңы мен XX ғ. басындағы Қазақстандағы ішкі және сыртқы сауда туралы зерттеулер	249
Әлеуметтік тарихқа жаңа көзқарас қажет	256
История обрабатывающей промышленности Казахстана в трудах русских исследователей конца XIX-начала XX вв.	260
ҚР кинофотокұжаттар мен дыбысжазбалар Орталық мемлекеттік мұрағатының қалыптасуы мен дамуының зерттелуі	263